

Kur'an'da da aynı şekilde ilkesizlik ve çelişkili davranmak münafıkların ortak özelliği olarak dile getirilmiştir.²⁴

Azim ve sebat, iman ve ibadetlerde olduğu kadar insanlarla ilişkilerde de Müslüman'ın en temel tutumlarından biri olmalıdır. Çünkü mümin, imanı ve ameliyle uyumlu bir hayat yaşadığı takdirde Allah'ın rızasına nail olacaktır. Gerektiğinde imanı için canını ortaya koyabilen, ibadetlerini bir ölçü içerisinde şuurla yerine getiren Müslüman'ın insanlarla ilişkilerinde de aynı derecede ölçülü ve tutarlı olması beklenir. Menfaat elde etmek amacıyla insanlarla ilişkilerinde çelişkili ve tutarsız davranışlar sergilemesi olgun bir Müslüman'a yakışmaz. Böyle bir tavır ancak münafık tavrıdır. Bu nedendir ki Cenâb-ı Allah Hz. Peygamber'in şahsında bütün Müslümanlardan dosdoğru olmalarını istemiştir.²⁵

Yüce Allah, Elçisi'ni sıkıntılara karşı sabırlı olmaya çağırarak teskin etmiş,²⁶ zorluklar karşısında dirençli olması için kendinden önceki ulû'l-azm (azim ve sebat sahibi) peygamberler gibi sabretmesini tavsiye etmiştir.²⁷ Zira sabır, istikrarı koruyabilmenin en temel yoludur. Sabır, kişinin musibetler karşısında sızlanmayıp güçlü olması, tahammül etmesi, kendisini tutması, sakin olmasıdır. İnsanın karşılaşılabileceği zorluklara ve olumsuzluklara karşı dayanıklı olmayı, direnmeyi, metaneti, azmi ve cesareti ifade eder. Sabrın bu gücünden dolayı Kur'an'da Müslümanlara sabretmelerinin yanı sıra sabırda yarışmaları tavsiye edilmiştir.²⁸ Müslüman inancı ve yaşantısında istikrarı elden bırakmamalı ve bunun için de Hz. Peygamber'in sık sık yaptığı gibi, “*Ey kalpleri (hâlden hâle) değiştiren Allah'ım! Kalbimi dinin üzere sabit kıl.*”²⁹ diye dua etmelidir.

Aynı şekilde azim, sebat ve sabır için Allah'tan şu dua ile yardım dilemelidir: “*Ey Rabbimiz! Bize zorluklara tahammül gücü (sabır) ver, adımlarımızı sağlam kıl ve hakikati inkâr eden bu topluma karşı bize yardım et!*”³⁰

²⁴ Tevbe, 9/45.

²⁵ Hüd, 11/112.

²⁶ Neml, 27/70; Kâf, 50/39.

²⁷ Ahkâf, 46/35.

²⁸ Âl-i İmrân, 3/200.

²⁹ T2140 Tirmizî, Kader, 7.

³⁰ Bakara, 2/250.

SABIR VAROLMA MÜCADELESİ

عن أبي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
“...الصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ...”

Ebû Mâlik el-Eş'arî'nin naklettiğine göre,
Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:
“...*Namaz bir nurdur, sadaka bir burhandır, sabır bir ışıktır...*”
(M534 Müslim, Tahâret, 1)

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِامْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرِ،
فَقَالَ: ”اتَّقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي“، قَالَتْ: إِلَيْكَ عَنِّي، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبِّ
بِمُصِيبَتِي، وَلَمْ تَعْرِفْهُ. فَقِيلَ لَهَا: إِنَّهُ النَّبِيُّ ﷺ. فَاتَتْ بَابَ النَّبِيِّ ﷺ
فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَّابِينَ. فَقَالَتْ: لَمْ أَعْرِفْكَ. فَقَالَ: ”إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ
الصَّدَمَةِ الْأُولَى.“

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:
”لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ.“

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”الْمُؤْمِنُ الَّذِي يُخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا
يُخَالِطُ النَّاسَ وَلَا يَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ.“

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ نَاسًا مِنَ الْأَنْصَارِ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَعْطَاهُمْ ثُمَّ
سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ حَتَّى إِذَا نَفَدَ مَا عِنْدَهُ قَالَ: ”... مَنْ يَصْبِرْ يُصْبِرْهُ اللَّهُ وَمَا أُعْطِيَ
أَحَدٌ مِنْ عَطَاءٍ خَيْرٌ وَأَوْسَعُ مِنَ الصَّبْرِ.“

Enes b. Mâlik (ra) anlatıyor: “Hz. Peygamber (sav) bir kabrin başında ağlamakta olan bir kadına rastladı ve ‘Allah’tan kork ve sabret.’ dedi. Kadın, “Git başımdan, başıma gelen musibeti sen yaşamadın!” diye cevap verdi. Hz. Peygamber’i tanımıyordu. Kendisine, onun Peygamber (sav) olduğu söylendi. Bunun üzerine kadın Hz. Peygamber’in (sav) kapısına gitti, kapıda bekleyen herhangi bir görevli de yoktu. (Peygamber’in yanına girdi ve); “Seni tanıyamadım.” dedi. Peygamber Efendimiz de, ‘Sabır, ancak (musibetin) ilk başa geldiği anda (olmalı)dır.’ buyurdu.

(B1283 Buhârî, Cenâiz, 31; M2140 Müslim, Cenâiz, 15)

Ebû Hüreyre’den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Güçlü kimse, insanları gûreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır.”

(M6643 Müslim, Birr, 107)

İbn Ömer’den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “İnsanlarla bir arada yaşayan ve onların eziyetlerine sabreden mümin, insanlarla bir arada yaşamayan ve onların eziyetlerine sabretmeyen müminden daha büyük ecre nail olur.”

(İM4032 İbn Mâce, Fiten 23; HM5022 İbn Hanbel, II, 44)

Ebû Saîd el-Hudrî’den nakledildiğine göre, ensardan bazı kimseler Resûlullah’tan (sav) (bir şeyler) istediler. O da verdi. Sonra tekrar istediler. Allah Resûlü de yanındakiler bitinceye kadar verdi ve şöyle buyurdu: “...Kim sabrederse, Allah ona dayanma gücü verir. Kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ikram verilmemiştir.”

(M2424 Müslim, Zekât, 124)

İ

slâm'ı seçtiği için Mekke'de putperestlerin fizikî baskılarına maruz kalanlardan biri de Habbâb b. Eret idi. Mesleği demircilik olan Habbâb, Hz. Muhammed'in peygamberliğini inkâr etmesi için bazen çöldeki kızgın taşlar üzerinde işkenceye tâbi tutuluyor, bazen de kor ateşte iyice ısıtılan demir parçaları sırtında soğutuluyordu.¹ Öyle ki sırtındaki bu işkence izlerini yıllar sonra bir münasebetle halife Hz. Ömer'e gösterecekti.² Habbâb'ın maruz kaldığı fizikî baskılar öyle bir hâl almıştı ki o ve aynı durumdaki birkaç sahâbî bir gün Hz. Peygamber'e (sav) gelip, "(Bu zulümden kurtulmamız için) Allah'ın yardımını istemeyecek misin, bizim için O'na dua etmeyecek misin?" diyerek yakınmışlardı. O esnada cübbesini yastık yaparak Kâbe'nin duvarına dayanmış, dinlenmekte olan Resûlullah (sav) bunları duyunca bir anda mübarek yüzleri kızarıverdi ve onlara şu telkinde bulundu: *"Geçmiş ümmetler içinde öyle kimseler vardı ki, kemiklerinin üstündeki et ve siniri demir tarak ile taranırdı da bu (işkence) onu dininden çeviremezdi. Yine başının tam ortasına bir testere konulur, başı ikiye bölünürdü de, bu (işkence) onu dininden çeviremezdi. Allah bu dini mutlaka kemale erdirecektir. O kadar ki, bir bineği üzerinde bir kimse (yalnız başına) San'âdan Hadramevt'e kadar, Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayarak yolculuk edebilecektir."*³

Bela ve musibetlere karşı direnç göstermek demek olan sabır, müminlerin hayatları boyunca en çok ihtiyaç duydukları erdemlerden biridir. Her şeyden önce sabır, tam anlamıyla iman edebilmenin ve bu imanı koruyabilmenin ilk şartıdır. Sabır, İslâm'ın on üç yıl süren Mekke döneminin en bariz vasfıydı. Sabır, İslâm'ı seçen Habbâbların, Ammârların, Bilâllerin her türlü baskı ve işkencelere rağmen imanlarını koruma mücadelesiydi. Belki de bu yüzden Hz. Peygamber, "İman nedir?" sorusuna, *"Sabırlı ve hoşgörülü olmak"* diyerek cevap vermişti.⁴ Bu yüzden Abdullah b. Mes'ûd, sabrı "imanın yarısı" saymıştı.⁵ Hz. Ali ise sabrı, vücuttaki başa benzetmişti. Nasıl ki, başsız bir vücudun yaşaması mümkün değilse, sabır olmaksızın imanın kemale ermesi de imkânsızdı.⁶

Musibetlere karşı daima sabrı tavsiye eden Peygamber Efendimiz bir gün bir kabrin başında ağlamakta olan bir kadına rastlamış ve *"Allah'tan*

¹ ST3/165 İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 165.

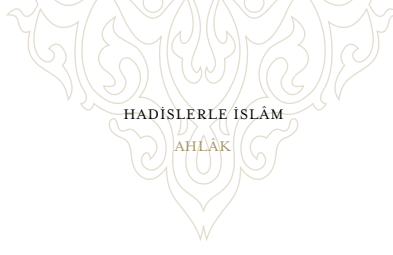
² İM153 İbn Mâce, *Sünnet*, 11.

³ B3852 Buhârî, *Menâkıbü'l-ensâr*, 29; B6943 Buhârî, *İkrâh*, 1.

⁴ HM19655 İbn Hanbel, IV, 386.

⁵ NM3666 Hâkim, *Müstedrek*, IV, 1374 (2/446).

⁶ MA21031 Abdürrezzâk, *Musannef*, XI, 469; MŞ30430 İbn Ebû Şeybe, *Musannef*, İmân ve rû'yâ, 6.

kork ve sabret.” buyurmuştu. Hz. Peygamber’i tanımayan kadın, “Git başımdan, başıma gelen musibeti sen yaşamadın!” diye cevap vermişti. Ancak kendisine öğüt verenin Resûlullah olduğunu öğrenince özür dilemek için onun kapısına gitmişti, kapıda bekleyen herhangi bir görevli de yoktu. (Peygamber’in yanına girdi ve) “Seni tanıyamadım.” dedi. Peygamber Efendimiz de, ‘*Sabır, ancak (musibetin) ilk başa geldiği anda (olmalı)dır.*’ buyurdu.⁷ Asıl olan sıkıntı ile ilk yüzleşildiği anda sabretmek, yaranın acısı daha sıcakken sabırlı davranabilmektir.

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “...*Namaz bir nurdur, sadaka bir burhandır, sabır bir ışıktır.*”⁸ Bir bakıma sabır, hayatın çilesine karşı tahammül göstermektir. Mümin onun sayesinde doğru ile yanlış ayırt edebilecek, günahlara karşı doğruların yanında yerini alabilecek ve imanın tadını tadabilecektir. Belki de bu yüzden Hz. Peygamber, Allah’a iman edip onu tasdikten ve cihaddan sonra en üstün erdem olarak sabrı ve hoşgörüyü zikretmiştir.⁹

Peygamber Efendimizin yeğeni Abdullah b. Abbâs’ın da müminin silahı olarak nitelendirdiği sabır,¹⁰ elbette sadece musibetlere karşı dayanmayı ifade etmez. Allah’ın farz kıldıklarını yerine getirmek ve yasakladıklarından kaçınmak da sabır ister. Zira bir mümin, ibadetine başlamadan önce niyet ve ihlâsını koruma; ibadet esnasında Allah’tan gafil olmama, ibadetten sonra ise riyaya kapılmama hususunda sabırlı olmalıdır. Kur’ân-ı Kerîm Allah rızasını umarak sabredip, namazı dosdoğru kılıp hayırlı işler yapanlara, sabırlarına karşılık cennet vaad etmiş,¹¹ dünya uğruna âhireti feda etmeyip sabredenlerin en güzel şekilde mükâfatlandırılacaklarını bildirmiştir.¹²

İmanın kemale ermesini sağlayacak ibadetlerin yapılabilmesi de sabra bağlıdır. Meselâ, oruçla sabır o kadar özdeşleşmişti ki, Peygamberimiz “...*Oruç sabrın yarısıdır.*” demiş,¹³ Ramazan’ı da “*sabır ayı*” olarak isimlendirmiştir.¹⁴

Benzer şekilde namaz da çokça sabır ve sebat gerektiren bir ibadettir. Nitekim Allah Teâlâ, “*Sabır ve namazla Allah’tan yardım isteyin.*”¹⁵ buyuruyor, Kur’an’da müminlerden ısrarla namazlarına devam etmeleri isteniyor.¹⁶ Yani Allah’ın rızasını arzulayanlar, ta’dîl-i erkâna riayet etme¹⁷ ve şeytanın ayartmasına kapılmama hususlarında sabırlı davranarak namazlarını eda etmelidirler.

Aynı şekilde hac ibadeti de aslında tam anlamıyla bir sabır gösterisidir. Öyle ki, izdiham içerisinde yerine getirilen hac ibadeti esnasında her

⁷ B1283 Buhârî, Cenâiz, 31; M2140 Müslim, Cenâiz, 15.

⁸ M534 Müslim, Tahâret, 1.

⁹ HM23094 İbn Hanbel, V, 319.

¹⁰ DF6787 Deylemî, *Firdevs*, IV, 267.

¹¹ Ra’d, 13/22-24.

¹² Nahl, 16/96.

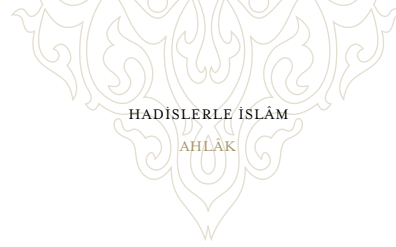
¹³ T3519 Tirmizî, Deavât, 86; DM679 Dârimî, Tahâret, 2.

¹⁴ D2428 Ebû Dâvûd, Siyâm, 54; İM1741 İbn Mâce, Siyâm, 43.

¹⁵ Bakara, 2/45.

¹⁶ Ta-Hâ, 20/132.

¹⁷ BŞ9685 Beyhakî, *Şuabü’l-îmân*, VII, 115.

türlü sıkıntıyı göze alan hacılar birbirlerine hitap ederken “Hacı, sabır!” demeyi alışkanlık hâline getirmişlerdir. Bu durum dualar için de geçerlidir. Peygamberimiz, dua eden bir müminin acele etmediği, sabredip aceleci davranmadığı müddetçe duasının kabul edileceğini haber vermiştir.¹⁸

Allah’ın salih kulları arasına girmek isteyen Müslümanlar da sabrı ön planda tutmalıdır. Resûlullah (sav) Allah’ın rızasına ermek için sabretmekle emrolunmuştur.¹⁹ Sevgili Peygamberimiz hayatın her alanında sabırlı davranarak müminlere örnek olmuştur. Olgun insanın özellikleri olan zühd ve hilm gibi kavramlar da özü itibarıyla sabrın bir sonucudur. Sabır, aklın ve dinin gerektirdiği şekilde nefsi zapt etmektir.²⁰ Savaşta düşmana karşı direnmek ve gözü pek davranmak anlamına gelen şecaat, hayatın şatafatına dalmamayı gerektiren zühd ve öfkeyi yutup yumuşak huylu davranmayı ifade eden hilm sabra dayanmaktadır.²¹

Sabrın en çok gerektiği yerlerden bir diğeri de düşman karşısında sabredebilmektir. Hz. Peygamber ashâbına, “*Ey İnsanlar, düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin ve Allah’tan afiyet isteyin. Eğer onlarla karşılaşırsanız sabredin...*” buyurmuş ve²² korkuya kapıldıklarında ashâbı toplayarak onlara sabırlı ve sakin olmalarını öğütlemiştir.²³ Hz. Peygamber, sırf Allah rızası için düşmandan kaçmayarak sabırla savaşanların, borç hâric diğer günahlarının affolunacağı müjdesini vermiştir.²⁴ Kur’an’da da düşman karşısında müminlerin sabırlı olmaları ve sebat göstermeleri emredilmiştir²⁵ ve bu esnada Allah’tan sabır dileyenler örnek olarak gösterilmiştir.²⁶ Allah, sabreden, takva sahibi kullarına yardımını indirecektir.²⁷

Müminler, diğer insanlarla ilişkilerinde, hoşlarına gitmeyen, hatta zorlarına giden tatsız bir hadiseyle karşılaştıklarında hemen öfkelenmek yerine serinkanlı ve sabırlı davranmalıdırlar. Nitekim Hz. Peygamber Huneyn Savaşı’nda elde edilen ganimetleri paylaştığında, İslâm’a ısınmaları için uğraştığı bazı kimselere fazla mal vermişti. Bunu gören ensardan bir kişi de öfkesine hâkim olamayarak hemen, “Vallahi, Bu, adaletin gözetildiği ve Allah rızasının hedeflendiği bir paylaşırma değildir!” demişti. Bunu duyan Resûlullah’ın (sav) kızgınlıktan mübarek yüzünün rengi değiştiğinde sabretmesi gerektiğini şu cümlelerle ifade etmişti: “*Allah ve Resûl’ü de adaletli davranmayacaksa kim âdil olacak! Allah, Musa’ya rahmet etsin. Bundan daha fazla eziyete uğramıştı da o bunlara sabretmişti.*”²⁸

Yine bir keresinde İslâm’a henüz yeni girmiş olan Akra’ b. Hâbis²⁹ zeminini kum ve toprakla kaplı mescitte küçük abdestini bozunca, bu görgü-

¹⁸ B6340 Buhârî, Deavât, 22; T3387 Tirmizî, Deavât, 12.

¹⁹ Müddessir, 74/7.

²⁰ RM8 İsfahânî, Müfredât, s. 839.

²¹ İDS11 İbn Kayyim, İddetü’s-sâbirîn, s. 11.

²² M4542 Müslim, Cihâd ve siyer, 20.

²³ D2560 Ebû Dâvûd, Cihâd, 49.

²⁴ M4880 Müslim, İmâre, 117.

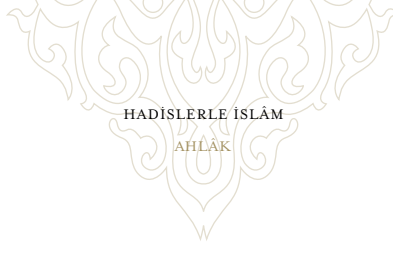
²⁵ Âl-i İmrân, 3/200.

²⁶ Bakara, 2/250, Âl-i İmrân, 3/147.

²⁷ Âl-i İmrân, 3/125.

²⁸ B3150 Buhârî, Farzu’l-humus, 19; M2447 Müslim, Zekât, 140.

²⁹ İF1/323 İbn Hacer, Fethu’l-bârî, I, 323.

süzlük karşısında sahâbîler ona derhâl müdahale etmek istemişlerdi. Fakat ashâbına daima sabrı tavsiye eden Allah Resûlü, onu bırakmalarını istedikten sonra Akra'yı yanına çağırdı ve *“Bu ev, sadece Allah'ı zikir ve namaz için inşa edildi. Bundan dolayı burada abdest bozulmaz.”* diyerek ona yaptığı bu işin yanlışlığını izah etti.³⁰ Akra' Hz. Peygamber'in sabırlı tavrını ve ona karşı minnet duygularını, *“Anam babam ona feda olsun, Hz. Peygamber bana ne sövdü, beni ne azarladı, ne de dövdü.”* diyerek ifade etmiştir.³¹

Merhamet Elçisi aynı şekilde görgüsüz ve cahil bedevîlerin kabalıklarına dahi sakin ve sabırlı bir tavırla karşılık vermişti. Bir keresinde bunlardan biri Efendimizin elbisesinden o kadar şiddetle asılmıştı ki kalın ipten dokunan ridası boynunda iz bırakmıştı. Bir yandan da, *“Allah'ın sana bahsettiği mallardan bana da vermelerini emret.”* demişti. Hz. Peygamber ise, böylesine bir saygısızlığa bile sabretmiş ve ona istediklerinin verilmesini emretmişti.³²

Hz. Peygamber, sabrın tükenme noktasına geldiği anlardan biri olan öfkeden de sakınmalarını müminlere öğütlemiş, böyle bir durumda öfkelerini yenmenin faziletini her fırsatta anlatmıştı. Nitekim o, *“Bana tavsiyede bulun.”* diyen sahâbeden birine, *“Öfkelenme!”* demiş, adam defalarca aynı soruyu sormuş, Resûlullah (sav) da her defasında aynı cevabı vermiştir.³³

Öfkelenen şahsın, karşısındakini istediği şekilde cezalandırabilecek bir konumdayken öfkelerini yutup sabredebilmesi son derece önemlidir.³⁴ Nitekim Kur'ân-ı Kerîm de öfkesine hâkim olanları cennet nimetleriyle müjdelemiştir.³⁵ Başka bir deyişle kızgınlık anında sabırlı olabilmek, Kur'an'ın ifadesiyle, *“kötülüğü en güzel şekilde önlemek”*³⁶ anlamını taşır.³⁷ Benzer şekilde Resûlullah (sav), *“Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır.”* buyurmuş,³⁸ öfke anında şeytanın ayartmasından Allah'a sığınmasını tavsiye etmiştir.³⁹ Muhtemelen sabretmeyi kolaylaştıracağından dolayı o, öfkelenen birinin ayaktaysa oturmasını, kızgınlığı dinmediyse uzanmasını tavsiye etmiştir.⁴⁰

Haksızlığa veya iftiraya uğrama, sözlü veya fiilî saldırılara maruz kalma gibi durumlarda kişinin haklarını savunmasının yanı sıra, sabır ve metanet içerisinde olması çok önemlidir. Kendisine atılan çirkin iftira karşısında, günlerce ağlayan Hz. Âişe'nin de sabretmekten başka çaresi yoktu. Henüz kendisinin günahsız olduğunu bildiren âyetler inmemişti ve şöyle demişti: *“Vallahi aramızdaki durumu, Yusuf'un babası Yakub'un (o sıkıntı içinde) söylediği şu sözden (daha güzel) anlatan başka bir örnek bulamıyorum. O*

³⁰ HM10540 İbn Hanbel, II, 503; B220 Buhârî, Vudû', 58.

³¹ HM10540 İbn Hanbel, II, 503.

³² B3149 Buhârî, Farzu'l-humus, 19.

³³ B6116 Buhârî, Edeb, 76.

³⁴ D4777 Ebû Dâvûd, Edeb, 3; İM4186 İbn Mâce, Zühd, 18.

³⁵ Âl-i İmrân, 3/133-134.

³⁶ Fussilet, 41/34.

³⁷ BS13582 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, VII, 68.

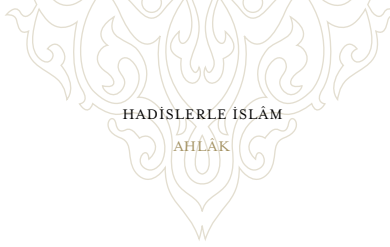
³⁸ M6643 Müslim, Birr, 107;

B6114 Buhârî, Edeb, 76.

³⁹ B6048 Buhârî, Edeb, 44;

M6646 Müslim, Birr, 109.

⁴⁰ D4782 Ebû Dâvûd, Edeb, 3.

şöyle demişti: “Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah’tır.”⁴¹ Gerçekten de Allah Hz. Âişe’nin tertemiz olduğunu bildiren âyetleri göndermekle ona en büyük yardımı yapmıştı.⁴²

Hız. Peygamber gerek ashâbına, gerekse genel olarak bütün ümmetine toplum içerisinde sabrı tavsiye etse de bazı durumlarda sabretmek o kadar kolay değildir. Buna rağmen Hız. Peygamber, “İnsanlarla bir arada yaşayan ve onların eziyetlerine sabreden mümin, insanlarla bir arada yaşamayan ve onların eziyetlerine sabretmeyen müminden daha büyük ecre nail olur.” buyurarak⁴³ bir Müslüman’ın hoşuna gitmese de diğerlerinin tavırlarına sabretmesi gerektiğini vurgulamıştı.

Hız. Peygamber’in hayatı tam anlamıyla sabırla örülmüştür. O, çocukluğundan itibaren nice zorluklara göğüs germiştir. Her şeyden önce, henüz dünyaya gelmeden babasını, küçük yaşta annesini kaybetmiş, en zor zamanlarında yardımcısı olan sevgili eşi Hız. Hatice’nin ölüm acısını yaşamış ve Hız. Fâtıma hâriç bütün çocuklarını toprağa vermiştir. Ama o, bütün bu musibetlere karşı hep sabretmiştir.

Öte yandan Resûlullah (sav), Mekkelileri toplayıp da onları Allah’ın birliğine davet ettiği günde, en yakınlarından biri olan ve belki de ona en önce inanması beklenen amcası Ebû Leheb’in alaycı sözleriyle karşılaşmıştı. “Helâk olasıca!” diyordu Ebû Leheb, “Bizi bunun için mi topladın buraya?”⁴⁴ Benzer şekilde müşrikler de her fırsatta Allah Resûlü’nü aşağılayan sözler söylüyorlar, onu davasından vazgeçirmeye çalışıyorlardı. Hız. Peygamber, belki Allah’ın birliğine inanırlar diye Tâif’e gitmiş fakat kendini bilmez insanlar tarafından taşlanmıştı. Bazı sahâbiler, Sakîf kabilesine karşı beddua etmesini istemesine rağmen Hız. Peygamber sabrederek beddua yerine, “Allah’ım, Sakîf’e hidayet et.” duasında bulunmuştu.⁴⁵ Nihayetinde Mekke’li müşrikler onu öldürmeye bile teşebbüs etmiş ve öz yurdundan hicret etmek zorunda bırakmıştı. Hız. Peygamber, İslâm’ı tebliğden geri durmamış, yılgınlık göstermemiş, inkâr edenlerin de bir gün hidayete erecekleri umuduyla sürekli sabrı tercih etmişti.

Aslında sabır, azim ve irade sahibi peygamberlerin yoludur.⁴⁶ Sabır, Hız. İsmâil’in, kendisini kurban etmek isteyen babasına olan teslimiyeti,⁴⁷ Yusuf’u yitirmiş Yakub’un “sabr-ı cemîl” tesellisi,⁴⁸ Eyyub’un yıllarca yaşadığı hastalığının tedavisidir.⁴⁹ Hız. Peygamber’in hayat stratejisi, Mekke’de işkenceye, ablukaya, hicrete tahammül; Medine’de ise cihada, zafere ve sevgi toplumunu inşaaya vesiledir.

⁴¹ Yûsuf, 12/18; B4141 Buhârî, Meğazî, 35.

⁴² Nûr, 24/11-19.

⁴³ İM4032 İbn Mâce, Fiten 23; HM5022 İbn Hanbel, II, 44.

⁴⁴ M508 Müslim, İmân 355.

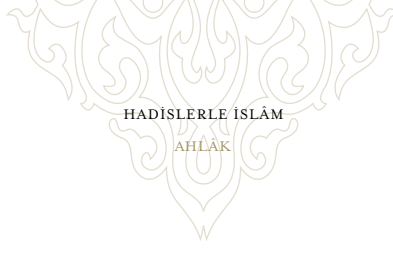
⁴⁵ T3942 Tirmizî, Menâkıb, 73.

⁴⁶ Ahkâf, 46/35.

⁴⁷ Sâffât, 37/102.

⁴⁸ Yûsuf, 12/18.

⁴⁹ Enbiyâ, 21/83-84; Sa’d, 38/41-44.

Hayatın kıtlık, yoksulluk, açlık ve hastalık gibi imtihanlarında sabretmek Peygamber sünnetidir. Elindekilerle yetinmesini bilen ve Allah’a tevekkülü elden bırakmayan Resûlullah (sav) zamanın zor ekonomik koşulları karşısında bizzat kendisi sabrederek ashâbına örnek olmuştur. Birbiri ardına üç gün buğday ekmeği yediği vaki olmayan Allah Resûlü,⁵⁰ çevresindekilere hayatın zorluklarına karşı sabretmelerini öğütlemiştir. Bir keresinde Resûlullah (sav) Medineli bazı Müslümanlara maddî yardımda bulunmuştu. Onlar tekrar tekrar isteyince Peygamberimiz yine vermiş fakat nihayetinde yanındaki eşyalar tükenmiş ve şöyle buyurmuştu: “Şayet yanımda bir mal olsaydı onu sizden esirgeyerek yanımda tutmazdım. Ama kim iffetli olmak isterse Allah ona iffet bahşeder. Kim bunlara tenezzül etmezse Allah onu zenginleştirir. Kim sabrederse, Allah ona dayanma gücü verir. Kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ikram verilmemiştir.”⁵¹

Netice olarak Peygamberimizin yaşadıklarından ve Müslümanlara tavsiyelerinden de anlaşıldığı gibi sabır, hayatın her alanında Müslüman’ın rehber edinmesi gereken bir erdemdir. Efendimizin ifadesiyle sabır (müminin yolunu aydınlatan) bir ışıktır.⁵² Bu itibarla Allah’a kulluk etmede, emirlerine uyup yasaklarından sakınmada ve nefsin isteklerine karşı direnmede hep sabrı ilke edinmek gerekir. Müslüman, yaşadığı felâketlere karşı sabredebilmeli, hayatın zorluklarına karşı direnebilmeli ve önüne çıkan engelleri sabırla aşabilmelidir. Şu var ki, bu engeller zannedildiği gibi sadece zorluklarla sınırlı değildir. Allah’a kullukta en büyük ve aşılması en zor engeller sadece zorluklar değil aksine bolluklardır. Bu durumda sabır, hiç bitmeyecekmiş gibi akıp giden dünya hayatının süslü ve çekici nimetlerinin cazibesi karşısında kendini kaybetmeden imanı koruyabilmek, istikamet üzere yaşamaya devam edebilmektir. Abdurrahman b. Avf’ın şu sözü bu durumu en iyi şekilde özetlemektedir:

“Resûlullah (sav) ile beraber zorluklarla imtihan edildik ve sabrettik. Hz. Peygamber zamanından sonra ise bollukla imtihan edildik, fakat sabredemedik.”⁵³

Sabır, haksızlığa boyun eğmek ve tepkisiz kalmak demek değildir. Asıl sabır, dünyanın süsü, nefislerin ayartması ve bâtıl yolda olanların çokluğuna rağmen hayır yapmak, hakkı söylemek ve bu uğurda karşılaşılan zorluk ve sıkıntılara dayanmaktır.⁵⁴ Başka bir deyişle sabır, zillete razı olup hiçbir şey yapmamak değil, bu duruma düşmemek için baştan tedbir almaktır. Örneğin cehalet zilletine düşmemek için ilim yolundaki güç-

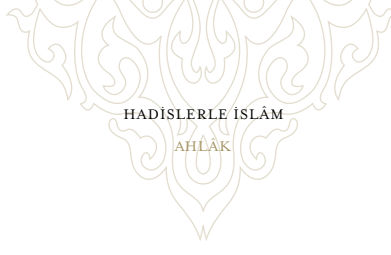
⁵⁰ M7458 Müslim, Zühd, 33.

⁵¹ M2424 Müslim, Zekât 124.

⁵² M534 Müslim, Tahâret, 1.

⁵³ T2464 Tirmizî, Sıfatü’l-kıyâme, 30.

⁵⁴ Elmalılı, *Hak Dini*, IX, 6081.

lükleri göğüslemek; düşman çizmesinin altında ezilmemek için savaşın sıkıntılarına katlanmak gerçek anlamda sabırdır. Öte yandan Hz. Peygamber, Müslümanlardan birinin bir kötülük gördüğünde eliyle, yapamıyorsa diliyle düzeltmesini, bu da mümkün değilse en azından kalbiyle reddetmesini istemiştir.⁵⁵

Lokman'ın (as) oğluna verdiği şu öğüt hepimiz için yapılmıştır: “Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir.”⁵⁶

⁵⁵ M177 Müslim, İmân, 78.

⁵⁶ Lokman, 31/17.

